

Usposabljanje prostovoljcev in prostovoljno svetovalno delo v zaporu

Training volunteers and voluntary counselling work in prison

Andreja Grobelšek in Karmen Mikek

Povzetek

Andreja Grobelšek, univ. dipl. soc. ped., Teharska cesta 53, 3000 Celje; Karmen Mikek, univ. dipl. soc. ped., Sp. Razbor 64, 3225 Šoštanj.

Ena od oblik dela z mladostniki in odraslimi, ki prestajajo kazen zavora, je tudi svetovanje, ki poteka kot prostovoljna dejavnost, znotraj katere študentje in študentke različnih smeri skušajo preko tedenskih srečanj predvsem skozi pogovor vzpostaviti pristen stik in oblikovati enakopraven odnos z obsojeno osebo. Prispevek nas seznani z namenom, značilnostmi in praktično izvedbo svetovanja v zaporu na podlagi izkušenj prostovoljnega dela v okviru skupine Samaritan pri društvu Amos v ZPMZKZ Celje. Skozi perspektivo strokovnih predpostavk in praktičnih izkušenj svetovalnega dela lahko predvidimo, katera znanja in spretnosti prostovoljcu oz. prostovoljki pomagajo pri vodenju takšnega svetovalnega odnosa, ki vsem udeleženiim prinaša zadovoljstvo. Zato nekaj prostora namenjamo značilnostim, naravnostim in kompetencam, potrebnim za tovrstno prostovoljno delo, ki prispevajo k produktivnemu odnosu med svetovalcem in svetovancem, in predstavljamo pomen usposabljanja

za prostovoljce in prostovoljke. Skozi odnos se svetovalci srečujejo z različnimi izkušnjami in situacijami, ki sprožajo tako osebnostne kot tudi strokovne dileme. Tako spregovorimo tudi o vlogi supervizije, ki skupaj z usposabljanjem in praktičnimi izkušnjami sooblikuje polje učenja in podpore za prostovoljce in prostovoljke, ki svoje delo opravljajo v zavodih za prestajanje kazni zapora.

Ključne besede: *prostovoljno delo, zapor, usposabljanje prostovoljcev, supervizija prostovoljcev.*

Abstract

One way of working with youth and adult inmates is counselling, organised as a voluntary activity enabling students from different fields to establish a genuine contact and equal relationship with a convicted criminal by conducting weekly meetings. The article presents the objectives, features and practice of prison counselling based on the experiences gained by conducting voluntary work in Samarijan group at Amos Club at ZPMZKZ Celje. Through the perspective of professional issues and practical counselling work it becomes clear what knowledge and skills would be of help to a volunteer to conduct a satisfying counselling relationship. The article then looks at the features, orientations and competences required for work which would contribute towards a productive relationship between the counsellor and the counselled, and presents the importance of volunteer training. In the course of the counselling, the counsellors encounter all kinds of experiences and situation which open up many personal and professional dilemmas. Finally, the paper addresses the role of supervision which together with the training and practical experiences contribute towards learning and support for the volunteers who work in prisons.

Key words: *voluntary work, prison, training of volunteers, volunteers' supervision*

Uvod

Prostovoljno delo se v zadnjem času uveljavlja na različnih področjih, njegov velik pomen pa vse bolj spoznavamo tudi pri nas. Pojavlja se predvsem na področju pedagoških, socialnih in zdravstvenih dejavnosti. Vedeti moramo, da prostovoljci ne predstavljajo zastoj delovne sile, ampak so sodelavci plačanim delavcem.

Ena od oblik prostovoljnega dela z mladostniki in odraslimi, ki prestajajo mladoletniški zapor ali kazen zapora, je tudi svetovanje. Tako v slovenskih zavodih svetovanje ne poteka le v sklopu oddelka za vzgojo, temveč tudi s strani zunanjih sodelavcev, predvsem prostovoljcev. Takšno prostovoljno svetovalno delo opravljajo študentje in študentke različnih študijskih smeri, njegov glavni namen pa je preko tedenskih srečanj predvsem skozi pogovor vzpostaviti stik in oblikovati enakopraven odnos z obsojeno osebo, kar omogoča nove izkušnje in poglede na različne segmente življenja tako svetovancu kot tudi svetovalcu.

Ker pa sta delo in vloga prostovoljcev v zaporu specifična in glede na dejstvo, da prihajajo prostovoljci in prostovoljke z različnih študijskih smeri in z različno seznanjenostjo s problematiko mladoletniškega prestopništva, kriminalitete in njene obravnave, se kaže velik pomen spremljanja in usposabljanja prostovoljcev. V okviru tega pomembne vsebine učenja in vire pomoči prispeva tudi supervizijski proces.

Kot pomembno se izpostavi tudi vprašanje koristnosti in pomena tovrstnega dela za vse udeležene v svetovalnem procesu in širšo družbo.

V pričujočem prispevku spregovoriva o značilnostih svetovanja v zaporu na podlagi izkušenj prostovoljnega dela z obsojenci v Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje ter pripravljanja različnih vsebin za usposabljanje prostovoljcev v okviru skupine Samarijan pri društvu Amos.

Svetovanje kot oblika prostovoljnega dela v zaporu

Najprej spregovorimo nekaj besed o prostovoljnem delu in prostovoljcih.

Mikuš - Kosova (1997) opredeli prostovoljno delo kot vsako delo, ki ga opravljajo ljudje, ki niso službeno nastavljeni za to, da bi ga opravljali, niti niso za svoje delo plačani, opravljajo ga predvsem zaradi pričakovanja določenih psiholoških koristi zase; bodisi zaradi lastnih vrednosti in idealov ali zaradi interesov skupnosti. Avtorica pravi, da se posameznik za prostovoljno delo odloči iz različnih nagibov. Ti so lahko na primer spoznati nove ljudi, razširiti obzorja ali zapolniti prosti čas z dejavnostjo v korist drugih, prostovoljno delo pa je lahko tudi način premagovanja osamljenosti ali učenje novih veščin – posamezniki se za tovrstno dejavnost odločajo tudi zaradi verskih, moralnih in socialnopolitičnih načel. Prostovoljec naj bi bil spontana, zrela, odgovorna osebnost z določeno mero tolerance, nesebičnosti, motivacije in pozitivne naravnosti. Te karakteristike lahko povežemo tudi s prostovoljci, ki opravljajo prostovoljno svetovalno delo v zavodih za prestajanje kazni zaporu.

Orlova in Grudnova (1993) poudarjata, da obsojenec potrebuje ob sebi nekoga, ki ima določene kvalitete in ki lahko zagotovi, da si bo vzel čas in bil z njim pripravljen komunicirati. Svetovalec naj bo človek z občutkom za soljudi.

Osvetliti pa moramo tudi pojem svetovanja, saj gre za svetovalno delo. Zanj Kristančičeva (1995) pravi, da je omejeno na pomoč osebi, da bi rešila svoje težave. Poteka lahko laično, kot pogovor s prijateljem v stiski, ali na profesionalni ravni, ko govorimo o pogovoru v instituciji s strokovnjakom – kot individualna ali skupinska oblika pomoči. Jelenc (1982) pa glede na kriterij strokovnosti loči tri vrste svetovanja: laično, polstrokovno in strokovno. Za nas je pomembno predvsem laično svetovanje, ki ga Jelenc (prav tam) opredeljuje kot pogovor s prijateljem v stiski, pomoč znancu. Pomembno je namreč, da imamo nekoga, h kateremu se lahko obrnemo po nasvet in oporo. Temelj svetovanja je, da je človeku mogoče pomagati z izkušnjami. V primeru svetovanja ne gre le za dajanje nasvetov in informacij, ampak tudi za nudenje čustvene opore. Človeku v stiski je pomembno, da ga nekdo posluša, da se lahko izpove in s tem

zmanjša čustveno napetost. Laično svetovanje je prisotno v vseh sferah življenja, kar kaže, da je nestrokovno svetovanje prav tako uspešno in učinkovito.

Ljudje, ki ne prestajajo kazni zapora, so po našem mnenju takšnega svetovanja deležni znotraj svoje socialne mreže. Obsojenim osebam je ta možnost v veliki meri odvzeta, vrzel pa lahko vsaj delno zapolnijo svetovalci. Tudi Orlova in Grudnova (1993) menita, da je s svetovanjem obsojencu ponujeno nekaj, kar imamo vsi ljudje – prijatelj, ki mu lahko zaupamo, na katerega se lahko obrnemo v stiski. Svetovanje obsojencu omogoči izkušnjo pozitivnega odnosa, za katerega so obsojene osebe pogosto prikrajšane. Tudi Stovičeva (2000) govori o svetovanju kot obliki prostovoljnega dela in jo opredeli kot eno izmed oblik pomoči osebam, ki so bile obsojene zaradi storitve kaznivenga dejanja na kazen zapora, mladostniškega zapora ali jim je bil izrečen ukrep oddaje v prevzgojni dom, ter kot o dopolnilnem programu, ki se izvaja ob socialnoterapevtskem modelu dela z osebami, ki jim je odvzeta prostost. Tudi ona se strinja, da je namen svetovanja osebam v zaporu ponuditi možnost, da se z nekom, ki ni niti del družine niti del sistema, pogovarjajo o čemerkoli, kar se jim zdi pomembno. Naloga svetovalcev pa je predvsem prisluhniti osebam in jih vzpodbujati v prizadevanjih za večjo kakovost življenja. Takšne izkušnje pridobivajo tudi prostovoljci, ki delujejo v okviru skupine Samarijan pri društvu Amos v ZPMZKZ Celje.

Namen in značilnosti prostovoljnega svetovalnega dela

V prejšnjem poglavju smo se dotaknili namena svetovalnega dela, zdaj pa nanj pogledjmo še podrobneje.

Že na drugem mestu opozarjamo (glej Grobelšek, 2005), da je treba prostovoljce ob začetku vsakega dela seznaniti z njihovo vlogo, obveznostmi in možnimi obremenitvami, prav tako pa jim je treba predstaviti, kaj lahko pridobijo zase. Izpostavljamo tudi poseben položaj prostovoljcev nasproti institucije in kot prednost navajamo njihovo nevezanost nanjo. Tako naj bi prostovoljci prinašali novo svežino, več humanosti in delo, kjer ne vlada rutina, pri tem pa

vzpostavljali odnose, ki temeljijo na enakovrednem sprejemanju drugega. Vsekakor pa prostovoljno delo ne more biti nadomestilo plačanemu delu, lahko le predstavlja njegovo pomembno dopolnitev. Tudi Mikuš - Kosova (1997) se zaveda pomena prostovoljnega dela, poudarja pa, da je za ustanovo pomembno, da sprejme omenjeno obliko dela kot pomoč, dodatno pridobitev, in ne kot tujek, ki jo ogroža pri njenem delovanju.

Če na tem mestu skušamo oblikovati lastno definicijo namena prostovoljnega svetovalnega dela v zaporu, lahko rečemo, da ga vidimo v tem, da prostovoljec oziroma prostovoljka preko tedenskih dvournih srečanj v zavodu ali na izhodu izven zavoda predvsem skozi pogovor vzpostavi pristen stik in oblikuje enakopraven odnos z obsojeno osebo, kar omogoča nove izkušnje in poglede na različne segmente življenja tako svetovancu kot tudi svetovalcu. V tem pogledu torej izpostavimo nudenje pomoči predvsem skozi odnosni vidik. Tudi Orlova in Grudnova (1993) pravita, da naj bi svetovanje omogočilo drugačno vrednostno komunikacijo, ki se razvije iz pristnih medčloveških odnosov; na emocionalni podpori, ki ni del institucionalne, ampak prostovoljne pomoči.

Svetovalci si v svetovalnem odnosu prizadevajo ohranjati zaupanje sogovornika, skušajo pomagati, da sogovornik sproščeno spregovori, trudijo se, da se bo počutil kot sprejet, spoštovan in enakopraven sogovornik. V osnovnem svetovalnem dogovoru pa svetovalci predvsem izrazijo pripravljenost za poslušanje. Svetovanec lahko pove, kar želi povedati. O čem se pogovarjata, je njuna zadeva, saj svetovalci ničesar ne storijo ali povedo brez soglasja svetovanca. Svetovalci tega ne počnejo zato, da bi svetovance skušali spremeniti, ampak se jih trudijo sprejeti takšne, kot so. Vendar pa si prizadevajo in pričakujejo, da bi odnos temeljil na "fair playu". »Med vsakim svetovalcem in njegovim fantom se vzpostavi posebno razmerje, ki se bogati in razvija in vsak odnos ima svoje posebnosti, ki ga naredijo dragocenega.« (Stovičej, 2000: 128.)

Seveda pa tovrstno prostovoljno delo velikokrat ne poteka povsem gladko in situacija marsikdaj še zdaleč ni rožnata. Tukaj se svetovalec ali svetovalka srečujeta s težkimi življenjskimi situacijami, strahovi, čustvi in težavami. Prostovoljci in prostovoljke se velikokrat znajdejo v stanju, ko se zavedajo vseh občutkov prikrajšanosti, izčrpanosti in izgorevanja. Do tega pogosto pride

zaradi določenih težav in pasti, ki jih našteva tudi Mikuš - Kosova (2002, po Grobelšek, 2005):

- prostovoljci in prostovoljke dobivajo premalo podpore;
- prostovoljci in prostovoljke imajo prevelika pričakovanja od učinkov svojega dela;
- prostovoljci in prostovoljke lahko idealizirajo uporabnike, in zato doživljajo razočaranja;
- možna je pretirana identifikacija in koalicija prostovoljca z uporabnikom, ob čemer postane prostovoljec nekritičen do staršev, učiteljev, psihologa, psihiatra, institucije;
- prostovoljci in prostovoljke včasih škodljivo projicirajo v situacijo svoja lastna predhodna doživetja, izkušnje in odnose;
- prostovoljci oz. prostovoljke delajo preveč in se izčrpajo;
- prostovoljec ali prostovoljka lahko pretirano investira v odnos in v delo: misli, da je dolžan spremeniti uporabnikovo življenjsko situacijo;
- odnos med uporabnikom in prostovoljcem lahko zastane; prostovoljcu se zdi, da se je odnos izpraznil;
- pojavijo se dileme o smiselnosti dela;
- napetost, konflikti v odnosu do mentorjev in organizatorjev ter do zaposlenega osebja;
- prostovoljca lahko izkoriščajo uporabnik, starši, organizatorji in drugi;
- možne so slabe izkušnje prostovoljcev, prizadetost in razočaranje zaradi slabo organiziranega dela, konfliktov, nezadostne podpore;
- čustvene stiske, ker ga organizator emocionalno obremeni z vsebino in naravo dela;
- pomembno pa je tudi vprašanje spola in bližine oz. ohranjanje distance.

Prav tako Grobelškova (prav tam) pravi, da se pojavljajo etične in druge dileme, ki niso v sklopu dogovora, zato se prostovoljec velikokrat ravna po lastni intuiciji. Včasih lahko tudi zaupnost svetovalnega odnosa predstavlja veliko breme. Treba se je zavedati, da svetovanje obsojenim osebam kljub dobri volji in številnim prizadevanjem svetovalca ali svetovalke prinese številna razočaranja

in neuspehe, kar vzbudi dvom o lastni sposobnosti in pravilnosti ravnanja. Ali, kot pravi Stovičjeva (2000), je svetovalcem velikokrat težko sprejeti dejstvo, da so se znašli v situaciji, ko samo njihov trud ni več dovolj, saj so rezultati odvisni predvsem od tega, kar so zmorejo in želijo svetovanci – obsojenci.

Zaradi vseh teh razlogov Mikuš - Kosova (2002, po Grobelšek, 2005) med varnostnimi priporočili poleg informiranja, dogovorov in pravil, dobre psihosocialne klime in ustreznega usposabljanja daje posebno mesto ustrezni superviziji.

Usposabljanje prostovoljcev

Večina prostovoljcev je mladih. Prihajajo iz zelo različnih življenjskih okolij, razlikujejo se po spolu, starosti, izobrazbi in izkušnjah, predvsem pa imajo zelo različno predznanje in so različno seznanjeni s problematiko, s katero se bodo srečali pri svojem delu. Kirn - Špolarjeva (2000, po Grobelšek, prav tam) kot skupne lastnosti prostovoljcev navaja to, da so idealisti in entuziasti, da prvič vstopajo v t. i. svet dela, da so polni zaupanja in vneme, polni želja, da bi naredili nekaj dobrega, pametnega, koristnega. In prav zato so silno občutljivi. Vendar pa nimajo izkušenj, nimajo še dovolj znanja, včasih nimajo dovolj realne presoje, in zato morajo imeti ob sebi nekoga, ki jim daje nasvete, ki jih vseskozi stimulira, koordinira, ki jih v bistvu nevidno vodi proti cilju, jim omogoča samostojnost, pa vendar bdi nad njimi; ne kot nadzornik, temveč kot nekdo v ozadju, ki je vedno na razpolago.

Če po mnenju Grobelškove (prav tam) želimo, da prostovoljci učinkovito opravljajo svoje delo in so pri tem tudi sami zadovoljni, ne moremo dovoliti, da bi bili prepuščeni sami sebi. Prav zato imajo praktično vse organizacije, ki organizirajo prostovoljno delo, izdelan sistem vodenja in usposabljanja svojih prostovoljcev. Ochman in Jordan (1993) pravita, da je organizator, ki je hkrati tudi koordinator aktivnosti, dolžan ustrezno organizirati izvajanje svetovanj v instituciji. Poleg ustreznega izbora svetovalcev je njegova naloga tudi omogočiti usposabljanje za delo, motivirati ljudi za delovanje, poskrbeti za skladnost koncepta in prakse s težnjami in sposobnostmi prostovoljnih delavcev ter omogočiti refleksijo opravljenega dela, ki prinaša osebno rast prostovoljcev.

V primeru prostovoljcev, ki obiskujejo ZPMZKZ Celje, je organizator svetovanja skupina Samarijan, ki pa seveda deluje v sodelovanju z zavodom. Prav zaradi zavedanja pomena usposabljanja in potrebe po refleksiji skupina prostovoljce usposablja za njihovo delo, vsebine pa pripravlja socialni pedagoginji. Poleg tega se skupina srečuje tudi na supervizijskih srečanjih z zunanjim supervizorjem. Žorgova (2002) opozarja, da je v nekaterih projektih strokovno usposabljanje prostovoljcev organizirano v obliki predavanj z diskusijo, ki potekajo ločeno od supervizijske skupine, vendar se sama zavzema za koncept, v katerem je študijsko-izobraževalni del usposabljanja prostovoljcev integralni del vsake posamezne supervizijske skupine. Izkušnje kažejo (po Grobelšek, 2005), da je dogajanje v takšni skupini intenzivnejše, večja je stopnja zaupnosti, vsebina izobraževanja in usposabljanja pa se nanaša na konkretno realnost, v kateri prostovoljci delujejo, vendar se zdi, da je pri tem zelo pomembna raven vzdušja, na kar ne smemo pozabiti, saj drugače prostovoljci prehitro dobijo občutek storilnostnega pritiska in ne želijo obiskovati "predavanj".

Poleg pomena usposabljanja znotraj same skupine je pomembno poudariti tudi vidik sodelovanja z institucijo. Žorgova (2002, po Grobelšek, 2005) poudarja, da organiziranje prostovoljnega dela ne bi smelo pomeniti, da prihajajo prostovoljci v določeno ustanovo "od zunaj" neodvisno in brez udeležbe zainteresirane ustanove. Srečanja s strokovnimi delavci se zdijo nujna za čim bolj enostaven potek dela. Ker tudi svetovalci obsojenim osebam v ZPMZKZ Celje predstavljajo skupino, ki prihaja "od zunaj", so nekajkrat na leto organizirana srečanja s pedagoškimi in drugimi delavci zapora, kar mnogokrat olajša razreševanje določenih konfliktov in napetosti, pridobijo pa se koristne informacije, ki pomagajo pri analizi in refleksiji izkušenj na srečanjih skupine.

Žorgova (2002) opisuje proces usposabljanja prostovoljnih sodelavcev in pravi, da navadno poteka na dveh ravneh:

- a) *Na praktični oz. izkustveni ravni* temelji usposabljanje prostovoljnih delavcev na istih načelih, ki naj bi jih prostovoljci uveljavljali pri svojem praktičnem delu. V procesu usposabljanja naj bi zato doživljali tudi enake izkušnje, kot jih bodo pozneje omogočili doživeti tistim, ki jim bodo pomagali.
- b) Poleg izkustveno-praktične ravni je pri usposabljanju za

prostovoljno delo pomembna tudi *teoretska raven*. Poznavanje teorije je koristno zlasti zato, ker omogoča prostovoljcu boljše percepcijo celote in uspešnejše pojasnjevanje posameznih procesov, situacij in oblik vedenja.

Tudi usposabljanja v skupini prostovoljcev, ki se ukvarjajo s svetovalnim delom v zaporu v Celju, združujejo oba elementa. Na teoretski ravni se prostovoljci srečujejo s teoretskimi izhodišči s področij penologije, kriminologije, socialnega varstva, psihologije in drugih. Kot pomembno se pokaže spoznavanje značilnosti totalnih institucij, razne problematike, ki se pojavlja v zaporih, osebnostnih lastnosti obsojenih oseb in njihovega vedenja; skušajo pa se seznaniti tudi z zakonitostmi, potekom svetovalnega odnosa, principi učinkovite komunikacije, spregovorijo tudi o vprašanju vzpostavljanja bližine in ohranjanja distance ter drugih vsebinah.

Flakerjeva, Kronegger, Štularjeva in Nahtigalova (2000, po Grobelšek, prav tam) v anketi, ki so jo izvedli med nevladnimi organizacijami v okvirih programa PROD o obstoječih programih prostovoljnega dela ugotavljajo, da ima skoraj tretjina organizacij težave pri pridobivanju, izobraževanju, vodenju in superviziji prostovoljcev. Vsekakor bi bila tem organizacijam v veliko pomoč kakšna splošna struktura vodenja in usposabljanja prostovoljcev, vendar Žorgova (2002, po Grobelšek, prav tam) zaključuje, da zaradi silne pestrosti vsebin in oblik dela, ki jih zajemajo različne akcije prostovoljnega dela, ni mogoče organizirati splošnega programa vodenja in usposabljanja prostovoljcev, ustreznega za vsako akcijo, v katero se vključujejo. Najbolj učinkovito je, če je program začetnega usposabljanja in supervizijskih srečanj med akcijo sestavljen tako, da je po vsebini in metodah dela prilagojen vsaki akciji posebej.

Poleg usposabljanja se po mnenju Grobelškove (prav tam) pokaže pomen supervizije, ki omogoča razbremenitev in podporo svetovalcu ali svetovalki ter vodenje skozi proces. Posebno pozornost je pri tem treba posvetiti odnosom in komunikaciji. Tako supervizor skrbi za osebno in strokovno rast svetovalcev in svetovalk, saj se ob superviziji izobražujejo, dopolnjujejo in najdejo oporo za svoje delo.

Supervizija in prostovoljno delo

Žorgova (1997) pravi, da je »supervizija posebna učna, razvojna in podporna metoda, ki omogoča posamezniku, da z lastnimi izkušnjami prihaja do novih strokovnih in osebnih spoznanj, da integrira praktične izkušnje s teoretskim znanjem, se razbremeni napetosti in stresov in kontinuirano izgrajuje svojo strokovno identiteto«.

Če povežemo te značilnosti s prostovoljnim delom v zaporu, ugotovimo (po Grobelšek, 2005), da supervizija svetovalcu lahko pomaga pri iskanju lastnih rešitev za soočanje s težavami, s katerimi se srečuje pri svojem delu, pa tudi pri ozaveščanju svoje vloge in odgovornosti, ki jih določeno delo prinaša. Predvsem pa mu nudi podporo in spodbudo pri njegovem delu. S tem posameznik dobi možnost, da lahko v varnem okolju, tudi ob opori supervizijske skupine, izrazi in reflektira svoja občutja, dileme in vprašanja ter prihaja do novih spoznanj, ki dodatno osvetlijo in obogatijo praktične izkušnje. Tako supervizija s svojimi različnimi funkcijami, oblikami in modeli tvori učinkovito mrežo, ki skozi svojevrsten proces prostovoljcem omogoča priložnost za rast in razvoj. Prostovoljci so velikokrat šibki na področju teoretičnega znanja, zato pa veliko več sebe vlagajo v odnose. Zaradi te značilnosti je supervizija, kjer lahko reflektirajo svoje izkušnje in se iz njih učijo, prav tako pomembna kot strokovno usposabljanje, kjer spoznajo nekatera teoretična izhodišča. Tukaj se ponavadi na različnih področjih prostovoljnega dela pokaže razlika med laičnimi prostovoljci in prostovoljci študenti, ki bodo nekoč na tem področju morda zaposleni kot strokovni delavci, in zato s seboj prinašajo določeno teoretično znanje, ki ga lahko tukaj uporabijo. Ne glede na to pa se prostovoljci učijo preverjanja lastnega delovanja. Prav tako spoznavajo nove oblike ravnanja, ki jih lahko preizkusijo pri svojem delu. Namreč prostovoljec se nenehno vrača nazaj v prakso, zato je zanj pomembno, da vidi smiselnost, konkretnost in uporabnost pridobljenega znanja. Prav zaradi značilnosti prostovoljcev, poudarka na odnosu in vseh težav ter pasti prostovoljnega dela prihaja podporna funkcija supervizije pri superviziji s prostovoljci svetovalci verjetno najbolj do izraza.

Sklepne misli

Prostovoljno delo ima lahko mnogo obrazov. Eden od njih je tudi svetovanje v zavodih za prestajanje kazni zapora. Takšno prostovoljno delo s svojimi značilnostmi in obremenitvami ter specifična populacija uporabnikov zahtevata posebne naravnosti in kompetence prostovoljcev svetovalcev, zato je primerna oblika vodenja, spremljanja in usposabljanja toliko pomembnejša.

Eden od ciljev svetovalnega odnosa je zadovoljstvo vseh udeleženi. Svetovalec ali svetovalka nosita pomembno poslanstvo, vendar moramo poudariti, da ni vse odvisno le od njiju, prav tako ne nosita vse odgovornosti za odnos – le en del. Za drugi del je odgovoren svetovanec obsojenec, ki s svetovalnim dogovorom prostovoljno vstopa vanj. Zavedati pa se moramo še mnogo drugih vplivov – situacije, okolja, institucije ...

Svetovalci se soočajo z mnogimi dilemami in problemi, tudi tukaj grozita rutina in avtomatizem. Včasih se pojavijo občutja nemoči in neučinkovitosti, vendar je trud poplačan, ko se ob slovesu obsojenec ustavi in reče: »Hvala, da te ni bilo strah. Ti si ved'la, da moja duša ni od hudiča.« Ali ko te ponoči zbudi zvonjenje mobilnega telefona in na ekranu zagledaš sporočilo, ki pravi: »Sorry, ker ti pišem ob tako pozni uri, ampak ravno sem pomislil nate in te hotel vprašati, kako si ti. Res ti hvala za tvojo pomoč in trud, ki si ga vložila vame.«

Tovrstno delo še zdaleč ni zaman, zato je pomembno, da svetovalcem in svetovalkam dajemo priložnost za osebno in strokovno rast in razvoj – tako bodo z novim veseljem in pogumom sprejemali vedno nove in drugačne izzive.

Literatura

Grobelšek, A. (2005). Supervizija in prostovoljno delo. *Socialna pedagogika*, 9 (1), str. 39–60.

Jelenc, Z. (1982). *Svetovalno delo pri vzgoji in izobraževanju odraslih*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza, Universum.

Kristančič, A. (1995). *Svetovanje in komunikacija*. Ljubljana: Inserco.

Mikuš - Kos, A. (1997). Prostovoljno delo pri varovanju zdravja in v zdravstvu. Ljubljana: Slovenska fondacija.

Ochman, M., Jordan, P. (1993). *Prostovoljci: Dragocen vir*. Ljubljana: Inštitut za politične vede.

Orel, D., Gruden, J. (1993). Svetovanje zapornikom v Sloveniji. *Časopis za kritiko znanosti*, 21 (156–157), str. 83–85.

Stovičej, G. (2000). Delo prostovoljcev z zaporniki – svetovanje osebam v zaporu. V T. Martelanc (ur.), *Prostovoljno delo včeraj, danes in jutri*. Ljubljana: Slovenska filantropija, str. 126–132.

Žorga, S. (1997). Odprte dileme ob izvajanju profesionalne supervizije. *Socialno delo*, 36 (1), str. 13–20.

Žorga, S. (2002). Kaj lahko ponudimo prostovoljcem in zakaj – Model mentorske supervizije in usposabljanja. V A. Mikuš - Kos (ur.), *Prostovoljci in varovanje duševnega zdravja otrok*. Ljubljana: Slovenska filantropija – Združenje za promocijo prostovoljstva in Kolaborativni center SZO pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani, str. 61–71.

Strokovni članek, prejet novembra 2005.